

egészben, hogy ők is élelmekba (sic!) maradhassanak, s a Néném asszonyé is megfordulljon.

Kedves Asszony Nénémnek

alázatos szolgálja
Bessenyei György.

(Borítékja elveszett.)

XII.

1784-ik Esztendőre által vettem Ugray Jósephné kedves asszonyom Nénémül 3. Jobbagyat s Szántó fölgyét, kaszállóját árendára, melyektől fizetek 30, azaz harmitz v: forintokat. Ennek bizonságául adtam ezen arendatoria levelemet tulajdon Subscriptionnal, petsétemmel megerősítve.

Bertzelen, 16-ik Junii 1784.

Bessenyei György
(P. H.)

Közli: ZSÁK J. ADOLF.

B. KEMÉNY ZSIGMOND LEVELEI

B. WESSELÉNYI MIKLÓSHOZ ÉS B. JÓSIKA MIKLÓSHOZ.

Kemény eddig ismert levelei nem nagy számuak. Közülök a Wesselényihez írottakból néhányat eddigelé K. Papp Miklós és alóírt közöltek. K. Papp Miklós közölte a következőket: Pest, 22. szeptember, Kapud julius 26. 1844., Kolosvárt 7. aug. 1844., Kolosvárt okt. 17. 1844., Kolosvárt okt. 25. 1844. (*Életképek.* 1876. 410, 460, 417 1.), Szászváros, feb. 9-én 1847., Pest, apr. 12-én 1847. (*Történeti Lapok.* III. 529 és 545. 1.) Ezek közül párt az *Életképek* nyomán kiadott a *Magyar Polgár*-ban is. (1876. 171—173 sz.) Alóírt közölte a következőket: Pest, máj. 10-én 1847., Pest, 21-ik sept. 1847., Pest, decz. 27-én 1847., Márcz. 3-án 1848. Pest. (*Erdélyi Muzeum.* 1899. 660—664. 1.) Az itt közöltek most már teljessé teszik Keménynek Wesselényihez küldött levelei sorozatát s ezekhez adjuk a b. Jósikához írott egyetlen levelet, mely ugyancsak a b. Wesselényi-levéltárban maradt meg (Kolosvárt. Erd. Muzeum könyvt.), mert Jósika elküldte Wesselényinek, mint őt érdeklőt.

I.

19. Jan. 845. Kolosvár.

Tisztelt Barátom!

Január 9-kén költ leveledet folyó hó 14-kén vettem.

Meg vagyok győződve, hogy Erdélynek nem kell azt vitatni: helyese a' védegyelet eszméje és ildomos-e azon organisatio, melly által a' védegyelet életnyilatkozatait folytatandja? Nekünk Magyarországot és az ottani szabadelvű pártot illy eldöntő súlyú ügyben alig lehet polgári

bűn elkövetése nélkül nem segíteni. Én tehát mihelyt az aláírási ívet megkaptam, nevemet bejegyeztem; 's ezt tettem volna még akkor is, ha ezen küszöbeinkhez állított védvámokat, azokkal együtt, melyeket idővel országunk határszéleire akarunk vonni, tévtanokból és meg nem emésztett eszmékből folyó aberrációknak tartanám: mitől azonban távol vagyok. Siettem társakat kapni; de ez már bajos feladat volt. Köreinkből az öcsém és Kornis Ferencz irt alá: a' polgári osztályból és a' megyeiek közül senki sem.

Pártunk jelentékenyebb egyénei gróf Mikes Jánosnál tartottak gyűlést, melyre én meghíva nem voltam. Hallom, hogy valami módosításokba és reformokba egyeztek meg, melyeket Pestre fölterjeszteni fognak, azok életbe léptetésétől függesztvén föl a védegyletbe állásukat.

Én az urbér és néhány korkérdéseink tárgyában sarkeszméimet egy hosszú levélbe veled közleni akartam, remélvén, hogy te is azokról elmondandod nézeteidet, 's majd midőn Zsibóra kimegyek, otium közt egy röpiratkát 's néhány hirlap cikkelyt készíthetnénk. Erdély semmit sem gondolkozik és semmit sem akar. Nem ártana neki kevés pénzma vagy más még erősebb szer. Ez okból kivált az urbérben olly munkát vágytam volna az olvasók kezébe adni, melly alapos nézeteket mond el, kivihetőt kiván; de a' henyéket ingerli, az önzőket sujtja.

Gyöngélkedő egészségem, számos foglalkozásom és még nagyobb csoport kedvetlenségeim, mind e' mái napig akadályoztattak szándé-komban.

Talán nyerek időt, jó szeszélyt vagy vasbékétürést összeszedni gondolataimat: tartsd addig is meg becses barátságodba tisztelődet

Kemény Zsigmondot.¹

II.

Kolosvárt, jan. 28-án 845.

Tisztelt barátom!

Én úgy szeretném Sibóra menni, hogy egy egész hónapot mulat-hassak. Okaim következők: szeretném ha az *Erdélyi Hiradóba* néhány urbéri cikket együtt adhatnánk; továbbá, akarnék üres időt magam-nak regényeim számára meggazdálkodni, mi Kolosvárt nem könnyen lehetséges; aztán én naponként mind lomhább emberré kezdek válni, 's ennél fogva szükségem volna egy kevés friss időre, egy kevés élénk-ségre, mire alkalom Sibón bizonyára nem hiányzik; végre pedig, hogy a' legönösebb okot utolyára említsem, én veled, kit annyira szeretek és nagyrabecsülök, sok, igen sok időt akarok eltölteni mert ki tudja: lesz é módunk még gyakran együtt találkozni, miután én, ha körülmé-nyeim engedni fogják, a' jövő télre Pestre szándékszom költözni.

Igyekszem tehát dolgaimat úgy intézni, hogy február 20-án Kolosvárról hozzád indulhassak. Márczius 20-án pedig Kovács Lajos Sibóra fog jönni, hogy vele szathmár megyei ösmerőseimnél is tehessek rövid látogatásokat.

¹ b. Wesselényi jegyzése a levelen: 32. j. Jan. 21. vsz. 31. Azaz 32 sz. levél, jött jan. 21., válasz 31.

Mi a' védegyelet ügyét illeti: irtam volt közelebből, hogy Mikes Jánosnál gyűlés tartaték. Akkor a' tanácskozatok eredményéről semmi hitelet nem tudván, téged is semmiről részletesen nem értesítheték.

A' második gyűlésre én is meg valék híva.

Ekkor Zeyk Károly, mint előbbeni határozatot, néhány pontot felolvasott, melyek szerint pártoltaték a' védegyelet következő lényeges módosításokkal:

1-ször Az aláírások kötelező ereje jövő november 1-ő napján kezdődjék.

2-szor Kolosvárt alakításék egész Erdély országra nézt egy központi biztosság, melly a' Pestivel folytonos közlekedést tartson fönn és a' mellyel — 's tehát nem immediate a' pestivel — lépjenek érintkezésbe az erdélyhoni vidéki biztosságok.

3-szor Ezen központi biztosság szabja mindig ki: hogy mellyik az a' honi cikkely, mellyet védni kell? És az erdélyi aláírók, csupán ezen kitűzött cikkekből tartozzanak hazait 's nem külföldit vásárolni.

Én megtámadtam e' határozatokat. *Weer Farkas* egész eréllyel, *Bethlen János* tél-túl pártolt.

Végre hosszas szóvirágok, üres bölcsestég és nyers őszintéskedések után kifáradtunk. Miután elestvéledett; miután még abból sem tudtunk kigázolni, hogy valóságos rebellio é a' védegyelet vagy csak mozgalom?; miután egész tanári értekezéseket tartánk arról: mi a' jus publicuma és mi a' jus privatum a' védegyeletnek? mi szabályai közül a' léteges, 's mi viszont olyan, melly organicusnak nem tekintethetik? 's helyes é nekünk, azon pontok iránt tenni módosításokat, mellyek a' védegyeletnek gépezetét tárgyazzák, 's van é joga a' pesti igazgató választmányynak ránk nézve ezen módosításokat elfogadni? — miután, ismétlem mind ezekért torokrekedésig szónoklánk és körömszakadásig vívtunk, nagy későre az első gyűlésnek határozatai megbukottak.

Harmadik ülésre volt tehát szükség, hogy valamiben megállapodhassunk, melly más napra lőn összehíva.

Ekkor Teleki Domokos indítványba hozta, hogy alakítsunk külön Erdélyi védegyeletet. Ez megbukott. Aztán ugyanő javasla, hogy legalább a' beirási jövedelem felét, ne küldjük, mint a' szabályba van Pestre, hanem magunknál megtartván' hasznos czélokra fordítsuk. Ez is kevés pártolókra talált. Utoljára is oda összpontosultak a' nézetek, hogy maradjunk mindenben a' pesti védegyeleti terv mellett, azon kikötéssel, hogy kötelezésünk november első napján kezdődjék.

Ezen megállapodásunk már két hete történt, de ennyi idő alatt is, mennyire én tudom, senki aláírókat nem gyűjtött.

Barátom! én azt hiszem, hogy legyen bár hasznos vagy veszélyes a' védegyelet, nekünk magyarhontól magunkat illy életkérdésben külön szigetelni nem szabad. Én attól tartok, hogy mostani eljárásunk és buzgolkodásunk szerint, Kolosvárról soha nem fog ötven aláíró — mi egy vidéki bizottmány alakítására szükséges — kikerülni. A' szabályoknak kormány általi fölkérése is kezd már visszahatást szülni.

Szavadra többet hajtanak nálunk, mint a, másokéra. Jó volna, ha még egyszer intéznél hozzánk egy kérő és szidalmazó levelet.

»Mellynek érezze Jerico

Zengéseit, dörgéseit.« Mert különben azon öt ember, ki nálam aláírt, honi öltözetével úgy fog kinézni társasköreinkben, mint hajdan néztek ki érdekes habitusaikban a' kudarczot vallott »magyarkák« és »lázárok«. —

De elég a védegyletről. Hallottadé, hogy a' kormány a' centralis rendszeres bizottmányok tartását nem engedi meg? Még képzelni sem tudom ezen lépés bölcsességét. — Kérlek *Venedey* Irlandját adandó alkalmammal küld be; mert azon olvasó társaságnak, melytől elkértem volt, szüksége van rá. — Szegény *Bethlen János* tudvalevő szerencsétlenségei miatt annyira le van verve, hogy egészsége is talán, kedve pedig végkép összerömlött. — *Wesselényi Ferencz* a' napokban megyen ki Sibóra; engem is az együttutazásra nohat, de foglalatosságaim három napi távozásra is aligha időt fognak engedni. Csak február 20-ára tartván azon kötelesség teljesítését, hogy téged személyesen tisztelhesselek, addig is tartsd becses barátságodba tisztelődet, barátodat

Kemény Zsigmondot.¹

Czím: Méltóságos báró *Wesselényi Miklós* urnak Sibón.

(NB. nem postán küldve.)

III.

Kolosvár, jul 3-án (1845.)²

Tisztelt barátom!

Nagy örömmel olvastam jul. 1-jéről szóló leveledből szerencsés megérkezéset. Siettem volna Sibóra, ha betegségem, mely már tíz nap óta tart ágyban, engedné. Reméllem és orvosom is biztat, hogy 15-re csakugyan nálad lehetek. Magammal fogok vinni szép csoport irományt: a' bizottmány munkálatait. Teleki Domokos azokat kitelhetőleg jóknak, Bethlen János — mint hallom — nem egészen kielégítőeknek tartja: én belőlek még semmit nem olvastam. Nagy ideje volna már, azon urbéri értekezéset, melyet Pestre meneteled előtt olvastunk, sajtó alá bocsátani; a' többi czikkeket rendre után küldhetnők. — Most még a központi választmány tanácskozik: ha megállapodni és határozni fog, akkor nehezebb leend az általa nyert impulsust a' közvéleményre, tetemesen módosítani. Én csakugyan hinni kezdem — noha bizony sem örvendetes, sem alkotmányunk szelleméből folyó, — miszerint a' kormány pontonként elkészített urbéri codexet fog országgyűlésünkre leküldeni, a' központi bizottmányok munkálatait legfeljebb anyagszerű használndja. Valósággal én nem örvendek ilyl iniciatíváknak, ilyl a' dolgok élére állásnak. Azonban talán ezek igen előlegezett agodalmak.

¹ B. Wesselényi jegyzése a levelen: 68. j. febr. 4. n. v. Azaz: 68 sz. levél, jött febr. 4., nem válaszoltam. T. i. Kemény azt írta, hogy megy hozzá febr. 20-ára. Keménynek ez a látogatása Zsibón csakugyan megtörtént, de csak máj.-ban, midőn Deák is ott volt. L. levelét Jósikához.

² Év nélkül! de a tartalomról világos, hogy csak 1845-ből való lehet.

Urbéri czikkeidet, mindent tekintetbe vévén, talán mégis jobb leend az *Erdélyi Híradóba* küldeni, mint más lapokhoz.

Most még három postát foglalnak el Teleki Domokos vezérczikkei: aztán legott nyomtathatnák.

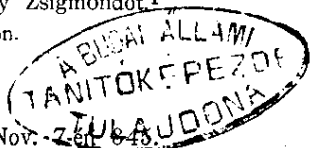
A' Hartlebenneli alkuval meg vagyok elégedve. Csakhogy volna bár egészségem és kedvem a' munkához! Mig Sibón találkozhatnánk, tartsd meg becses barátságodban tisztelődet

Kemény Zsigmondot.¹

Czím: Méltóságos Bárá Wesselényi Miklós urnak Sibón.
(NB. nem postán küldve)

IV.

Kapud, Nov. 26.

Tisztelt Barátom!

October 10-éről költ leveledet folyó hó 5-kén vettem.

Én junius közepétől fogva szünetlen beteg vagyok. Mikor Kolosvárt annyira már jól éreztem magamat, hogy szobámból kimozdulni merék, előállítottam volt a' szekeret, mellyen Sibóra induljak. Bucsuzni menék Rheday Jánosékhoz; mert hosszasb ideig szándékoztam nálad mulatni. Azonban ők, látván, hogy az idő esős, és tudva, miként orvosom különben sem engedte meg a' kijárást: betű szerint rám zárták az ajtót, 's így utam akkorról elmaradt.

Két nappal utóbb szintén gyöngélkedő állapotban lefuték Kapudra, 's már ekkor, minden hírtétel nélkül. Senki nem tudta Kolosvárról távozásomat. Orvosom sem, ki kétségkívül tilalmazá vala.

De önféjüségemért ugyan megjártam. Még a' gyorskocsiban kiborzogott a' hideg. Három nappal utóbb rendkívül kinos rheumát kaptam. Hosszason ágyba tartanak; két versen megpioczáztak, 's végtére sikeresen lábra állítottak

Maradtott annyi időm, hogy vagy három vezérczikket írjak s *Gyulai Pál* siralmas történetével kezdjek bibelődni; ekkor küldöttem egy rövid levelet Jósikához, — nem tudom, kapta é? — mellyben értesítém, hogy sietek hozzá és hozzád.

De mi történik? Vagy két napig akaratom ellen is minden ok nélkül rosz kedvű valék; nem tudtam kibontakozni bizonyos ingerült kedély-állapotból. Ezen körülmények után, mellyeket eszembe sem jutott kórjelenségnek tartani, egy reggel figyelmeztet ősém, hogy szemem sárga. Befutok Enyedre, s ott doctor Marossytól megtudom, hogy epelázba vagyok.

Ebből is utolyára fölüdültem; de most már a' májamat tartják rosznak. És e' perczben is két üveg piros orvosság van előttem: mi haszonnal? megvállik.

Mikor mehetek tehát Sibóra?: azt határozottan megmondani nem tudom ugyan; de legalább annyi bizonyos, hogy olly erősen vágyom veled és Jósikával találkozni, miként talán másodszor is megkísértem a' hír nélküli tovább-állást; ugy is nálad helyben van egy orvos, ki

¹ B. Wesselényi jegyzése a levelen: 484. j. Jul. 4. Azaz: 484 sz. levél, jött Jul. 4.

bizonyosan nem fogja hagyni, hogy meghaljak. Ez nagy baj volna nekem : ki olly jól elláttam magamat ambícióval, reményekkel és tervekkel.

Említéd becses leveledben urbéri czikkeidet. Igen érzem, hogy ezek megjelenése fölötté sürgető. Talán azon íveket, melyeket, míg Deák ott volt,¹ elolvastunk, előre is közleni kellene. Magukra is bizonyára megtennék idves hatásukat. De hová küldjed? — ez épen nem könnyű kérdés. A' mi silány *Hiradónknak* sem hitele, sem olvasója, sem elve. Aztán Teleki Domokos utósó pontig a' rendszeres bizottmány terve mellett lévén, erősen eltérő nézeteket nem is örömmel engedne lapjába közöltetni. A *Pesti Hírlap* jó szívvvel fogadná ugyan; de oda, mint hiszem, te elküldeni semmi esetben nem akarnád. — Talán legjobb volna, urbérünk-ről egy rövid röpiratot készíteni. Ha te is ezen nézetbe volnál, 's én is meggyógyulnék, munkánkat még deczemberben megkezdeni és bevégezni tudnók. Kiadása nem volna késő 's kelendősege biztosítva van a' te neved és 'a tárgy érdekessége által. Becses válaszodat elvárja tisztelőd, barátod

Kemény Zsigmond.²

V.

Kapud, márcz. 14-e 846.

Tisztelt Barátom!

Én november 27-éről címzett becses leveledet deczember közepén vettem. Azóta épen 12 hét tölt el, 's csak most válaszolok. Ez nagyon különös 's kívált ha hozzá teszem, hogy még most sem akarék neked írni, 's csak azon vágy, mikép rólad valamit tudhassak, ösztönzött szilárd föltétem megmásátására.

A dolog nyitja ez:

Én az idén betöltöm harminczadik évemet. Bulwer mondja, hogy ezen korban még 'a könnyelmű embert is ellenállhatlan vágy lepi meg számot vetni erejével, helyzetével és 'a sokféle törekvéstől visszavonván energiáját, azt kitűzött célra irányozni. Isten látja, hogy én könnyelmű soha sem voltam; de mégis nem gazdálkodtam eszélyesen azon csekély tehetséggel, melylyel az ég megáldott, s melylyel nálunk is olly időben, mikor nagy szükség van lelkiösmeretes és munkás emherre, csakugyan lehetne szilárd kitartás mellett gyümölcsözőleg fáradozni. S mit tevék én mostanig? — 1834-től 38-ig törvényt s történelmeszetet tanoltam. Akkor olly kedvetlen viszony mián, melly egy ifju életébe igen, de nem levélbe való, — ott hagytam Erdélyt, a' guberniumot 's tanulmányaimat. Bécsbe költözém. Két évig anatomiai és pathológiai leczkéket jártam. Ezek szépek voltak ugyan, de előbbi pályámmal összefüggésbe nem állók, 's oly természetűek, hogy naponként nem buvárkodva bénnek könnyebben feledjük, mint megtanoltuk. S nekem most e' tanokról csak igen általános 's fölötté homályos fogalmain vannak.

Bécsből lejövén, rögtön a' journalismusba buktam minden előkészület nélkül, hogy aztán, midőn jócskán belegyakorlám magamat 's már valami

¹ T. i. májusban, 1845.

² Wesselényi jegyzete a levelen: 714. j. Nov. 14-én. Azaz: 714 sz. levél, jött Nov. 14-én.

derekabbat adhattam volna, részint a' kormány ellenszenve, részint apró armányok kiküszöböljenek.

Midőn a' *Hiradó* szerkesztését letettem, kétféle irányban nagymennyiségű kéziratom volt.

Martinuzzi — hat füzetből álló — regény rég bevégezve volt, 's csak egy új áttekintést 's rövid változtatásokat igényelt.

»Élet és ábránd« című két kötetes beszélyem pedig félig már elkészült.

Mi a' politikát illeti: sok apró értekezésem vala sajtó alá szánva. Ezek később mind kijöttek.

De leginkább a *Kortelkedésről* munkám foglalta el időmet és gondjaimat.

Azon kérdés állott tehát előttem, az exredactor előtt: politikai irományaimat adjam-e korábban ki vagy a' szépirodalmiakat?

Én a' journalismus utóbenyomásai miatt kevés tétova után a' politikaiakra szavaztam.

Megjelent tehát négy füzetre számított *Kortekedésemből* kettő. Minthogy tudtam, hogy modorom éles; de szándékom jó és a' tárgynak utángondoltam: remélém mindazt, hogy megtámadtatom, mind, hogy barátaim- és pártfeleimtől félre nem értetem, mind végre azt, hogy a' kérdés tisztábazozatalára némileg befolyhatok. — Igen csalódtam. Rendkívül magasztaltak, kiktől nem akarék dicsértetni. Pártomból a' legjelesebb tekintélyek békétlenkedtek rám. Nézeteim a' felső házban találtak itt-ott visszhangra, az alsóban épen nem. *Kortekedésemért* tudóstársasági tag lettem; de munkámból az elajándékozottakkal együtt alig költ el 500 példány; — fele tehát nyakomon maradt. Te, mint Pálftól és Zeyk Józstól hallottam, nekik jól lehordottál. Én tégedet, noha csak gyermekkoromban láttalak volt, akkor is szintugy tisztelélek, mint most, midőn szerencsém van barátaid közé tartozni. Rosszalásod és a' fönnnebbi okok természetesen arra birtak, hogy munkámmal föl hagyjak és a' hátralévő két füzet többnyire kész irományait vigyem oda, hová nem szoktuk azon papirosokat, melyeket megbecsülünk.

Egyszersmint föl hagyék a' politikával is. Csak szükségből mázoltam néhány vezércikket s regényre fordítám minden időmet. Még vágytam ugyan — mint tudod — veled együtt rövid érintéseket készíteni az unióról és urberről. De az már eszembe nem jutott többé, hogy valaha követ, journalista, vagy rendes s komolyabb studiumu politikai író legyek. »Mea me paupertate involvo« 's másokra bízom a' közélet küzdését és dicsőségét, pálmáját és tüskéjét: ezt gondolám 's illy szándékkal valék nálad Sibón tavaly. Azonban veled 's Deákkal hosszason alig lehet az ember, hogy megint appetitust ne kapjon a politikára.

Midőn visszatértem Kolosvárra, naponként szorgalmasan írtam *Gyulai Pálomat*; de szintoly assiduitással tevék naponként előkészületeket röpiratokra is.

Regényeimre elég szép szerződéseim volt Hartlebennel; politikai cikkekre meg elég ösztönt adott a' te barátságod 's azon utálatos fel-

színesség és apathia, mely Erdélyben naponként mindinkább kezdett lábrakapni.

Igy állottak dolgaim, midőn te Pestről hazakészültél és én, hogy Sibóra mehessek 's ott hosszasan mulathassak, gazdasági ügyekben 's testvérem meglátogatására Kapudra lerándulék.

Irtam már neked, hogy még az uton betegség ért és 15 hétig ágybafekvő 's aztán hosszú időig kornyadozó valék.

Minden munkáimmal elkéstem: írói jövedelmem és összeköttetéseim teljesen szétszakadtak. Egyetlen hirlapom sem lévén, — most merőben másként van, mert jelenleg hatot jártatok, — tehát, ismétlem akkor egyetlen hirlapom sem lévén, azt sem tudám: mi történik a' világon? semmi korkérdést nem kísérhettem és Erdély 's Magyarország állapotával olly ösmeretlen valék, mintha e' négy hónapot, mint mondani szokás, a' kutfeneken töltöttem volna.

Tudod te azt, hogy otthonról jövedelmem csak szükségeim kielégítésére elég; minden mi kissé több kényelemre van számítva, nálam a' literatura által fedeztetik.

Honnan jól lakhatom, jól ruházkozhatom, ehetem, a' mennyit tetszik, tarthatok, ha kell, egy pár lovat, meg egy legényt, aztán fárságonként vesztegethetek is valami keveset, néhány hétig: — ennyire terjed apámról maradt jövedelmem, — 's többre nem.

Ez az embernek nagy securitas az életgondok ellen; de én örvendeni, élvezni szeretek, 's szívesen fáradok a' kényelemért. Nekem sok olly igényeim vannak, melyeket a' hasonló vagyonuak nem kívánnak, sok olly szükségeim, melyeket mások nélkülözni tudnak.

Ennél fogva folytonosan kell munkálkodnom, hogy eleget szerezhessenek.

Midőn tehát betegségemből fölgyógyultam, első törekvésem volt tervet készíteni, miszerint kitelhetőleg a' közügynek is használhassak, de aztán olly független állásba kelyheztessem magam, melyet négy hónapi nyavalya soha többet meg ne ingathasson.

Eltökélésem lőn néhány hetet falun tölteni, mig sokat írhatok.

De mit írjak?

Itt abba állapotam meg, hogy *Gyulai Pál*omat bevégezzem; mint-hogy belőle 's *Élet és Ábránd*omból öt ezer váltót kaphatok, — melyly öszvegből én odatéve jószágom jövedelmét, legrosszabb esetben is akár Pesten, akár Kolosvárt kijöhetnek addig, mig viszont más kereset-forrásokat nyithatnék.

Továbbá elhatároztam, hogy azon idő alatt, mig fönnevezett regényem elkészülne, szigoruan számot vetve tehetségeimmel, kilátásaimmal és hajlamommal, végkép leszorítsam magamat vagy a' political vagy a' regényirodalomról; mert megosztott erővel semmi fontosabbat, semmi maradandóbb becsüt nem tudnék előállítani.

Hogy tehát korán megtudhassam: minő kilátásaim leendenek az egyik és a' másik pályán, irtam Eötvösnek, kivel a' legjobb barátságban vagyok, hogyha a' jövő dietára országgyűlési követ akarnék lenni, átadnák-e nekem a' *Pesti Hirlap*ban tárczámul 1-o az országgyűlési tudósi-

tásokat, 2-o az erdélyi megyei tudósításokat,¹ mert én, mint az *Erdélyi Híradó* volt szerkesztője, minden törvényhatóságban bírok annyi összeköttetéssel, hogy mindenünnen kaphatnék levelezőket, 3-o aránylagosan a' vezérczikk irását? S megengedik-e továbbá, hogy rendszeres agitációt kezdjek lapjaikban az unio iránt?

Midőn Eötvös Pepihez ezen levelet elküldöttem, arról valék meggyőződve, hogy nekünk erdélyi embereknek semmi szükségünk nincs sem jobbra, sem balra döntögetni a' centralisatioi kérdéseket; míg ellenben nagyon érdekünkben fekszik, hogy a' reactio emberei kényők szerint ne dögönyözzenek, 's hogy legyen lapunk, mellyben meggyőződéseinket és czáfolatainkat elmondhassuk, — mellyben az unionak, ezen egyetlen váltságának apostolai lehessünk.

Mivel pedig lehetséges volt, mikép Eötvösök megtagadó választ küldenek, tehát el nem mulatám ugyanakkor szépirodalmi vállalatok körül is megtenni az előleges lépéseket: hogy így minden fonalat kezemben tartva czélarányos választást tehessenek.

Abban állapodtam t. i. meg, hogy mihelyt a' *Pesti Hírlap* elfogadja feltételeimet, legott 1-o mindent elkövetek követté választatásom iránt, 2-o hogy a' Pestre költözhetés minden vágyáról kénytelen legyek lemondani — miután van egy kéz alatt nem levő jószágom, mellyért 10 ezer váltót ígérnek' noha mostani arendája csak 400 frt, miután *Gyulai*-ból és az *Élet és Ábránd*-ból 5 ezert kapok, miután végre egy régi pert megnyertem és Kamaráson aránylag sokacska gabonám termett, — miután, ismétlem mindezekből 10 ezer pengőt kicsinálhatnék, föltettem magamban, hogy Alvinczen bizonyos Csató-féle jószágot megvásároljak.

Tehát ha a' *Pesti Hírlappal* tervem sikerülend, akkor ezentúlra kirekesztőleg a' politicának szentelem egész életemet. — Különben pedig, minthogy az *Erdélyi Híradó*-ba írni nem akarok, rossz gazdaság volna az én kevés jövedelmemmel követség után járkálni 's dietai munkásságra annyi időt 's fáradságot fordítani, hogy miattok talán éveken át, mint a' chinai paraszt, oly nagy frugalításra legyek kényszerítve.

Nem, én ezen esetben a' regényirodalom mellett maradok és Pestre költözöm; mert a' provinciális író ritkán dicsekedhetik kelendőséggel.

Tisztelt barátom! Így állottak dolgaim, midőn november utolsó napjaiban hozzám intézett leveledet december közepén kaptam. — Már azelőtt pár nappal irtam volt Eötvös Pepinek. Hivém, hogy tőle értesülést gyorsan nyerhetek, 's hogy akkor téged megállapodásom felől tüstént tudósítván, bármelyik esetben még februariusra Sibón lehetek 's ott néhány hetet töltvén, vándorbotot vehetek Pest felé, vagy pedig együtt előkészületeket tehetünk a' kolosvári dietára, 's ugyancsak fáradni fogunk az urbér 's más efélék körül.

Nap nap után tölt minden válasz nélkül, míg végre Eötvös írja, hogy örömmel adnak nekem részt a' *Pesti Hírlap* szerkesztésébe és számolnak arra, mikép a' dietai tudósításokat vinni fogom.

¹ Ennek a Tárczának Erdélyből kezelhetéséről készült tervem igen complicált arra, hogy most közölhessem.

Ezen általános megállapodásról részletekre akartunk térni, midőn előjövénnek a' biharmegyei események és a' *Pesti Hirlap* új alakítását igen sürgető szükségkévévé.

Eötvös és Trefort visszavonult.

De még az új emberek nem állanak elő, 's minden zavarban van.

Mi lesz az én projectumommal is, azt isten tudja. Elég hozzá, hogy ezen fluctuatiók miatt haladott napról-napra válaszom hozzád.

Te meg fogod bocsátani e' késést: én pedig akár leend valami a' *Pesti Hirlappali* tervből, akár még a nyár végén Pestre költözzem föl, a' jövő hónap 12-én inomisze indulok Sibóra: tehát megmáshíthatlanul 15-a estve nálad fogok vacsorálni. Addig is becses barátságodba ajánlja magát és a' bárónő ő nagyságát különösen tiszteli őszinte barátod Kemény Zsigmond.¹

VI.

Pest, decz. 5-én 847.

Édes Miklósom!

Igen rég nem irtam neked. Okaim rá nagyok voltak; t. i. olaszországi utam miatt zavarba jöttek irodalmi kötelezettségeim. Minden dologtól elkéstem. Rendbe kellett magam szedni. Betű szerint kérek érteni azon mondásomat: hogy betegségig dolgoztam. A' sok kávé és éjjeli írás miatt nervusaim annyira ingerélkenynyé lettek, hogy midőn borbélyom beretvél és arczomra teszi kezét, szemem reszket 's olly kiállhatatlan érzés foglal el, hogy négyszer is félbe kell hagyatnom borbélyom működéseit, melly illy állapotomban éppen annyi, mintha bőrömet húzná le, s én kisebb kiadásban minden héten haromszor állom ki a' boldog emlékezetű Bajazet császár kinszenvedéseit.

Minthogy különben jó egészségbe valék eleinte, azt hittem, hogy borbélyom kezéről valami magneticus hatás gyötör így engemet 's megpróbáltam más subjectummal a' borotváltatást; de ezzel is csak úgy járván mint a' régivel, azon meggyőződésre jutottam volt, hogy hypocondriában sinylem. Hallgattam tehát különös állapotomról; mert szégyelém. Később azonban más alkalmatlan jeleket is tapasztaltam. Jelesen, hogy midőn kocsi dörgött el mellettem, mindig mérgelődtem; mintha proletariusi gyűlölséggel töltem volna el azok iránt, kik gyalog nem járnak. Ha meg valaki a' tolongás közt meg talált döfni vállával vagy könyökével, már akkor dühösön visszafordultam 's a' legnagyobb lélek-erő kellett rá, hogy gorombaságokat ne mondjak sat. Illy zaklatottságok közt utoljára említém orvosomnak: hogy igazán hypocondriában vagyok s' attól is tartok, hogy eszem el fog menni. Ő meghallván bajaimat, fölvilágosított, hogy az nem hypocondria, hanem nagyon kifejtett nervositas. Két napig a' szobában és ágyban tartott, azután megtiltá, hogy vagy két hétig semmit ne írjak, semmit ne olvassak és semmiről ne gondolkozzam. Egy hete alig mult, hogy illy disciplina alatt vagyok' s hogy arczomat naponként egy néhányszor vízbe tartom 's már is

¹ B. Wesselényi jegyzete a levelen: 212. j. Mart. 27. vsz. 29. Azaz: 212 sz. levél, jött márcz. 27. válasz 29-én.

szemlátomást jobbul egészségem; noha a' beretváltatás iránt most is nagy ellenszenvvel vagyok. Ennyit bajaimról; 's most az országéra térek.

Te, édes Miklósom! legjobban tudod, hogy a' partium ügyében egy silány csatolmányt készítettek I. S. befolyása következtében a partium ügye iránt.

A magyarországi ellenzék főbb emberei közül többen fölszólítottak kettőre: t. i. hogy adjak véleményt e' tárgyban 's hogy eszközöljem ki egy nagy tekintélyű partiumi ember nézeteit szintén e' tárgy iránt. Egyiknek, ki írásban közlé velem kérését, küldöm levelét ide mellékelve. A' másik téged külön levélben fog megtalálni. Édes Miklósom! kérlek ezerszer, kövess el mindent a' partium bukó ügyének fölemelésére. Szemere Bertalannak, bízva szíves közremunkálásodban, megírtam, hogy reméllem, miként petitio is fog a' partiumból az országgyűlés elébe menni. Méltóztassál, ha csak időd engedi, leíratni: 1-o azon Tunyogitól kapott értekezést, melyet Zsibón létem alatt olvastunk; 2-o azon munkádat, melyben a' parczium vissza csatlása ügyében előkerült törvénytelen eljárásai a' kormányynak följegyezve vannak. Kérlek 3-o méltóztassál arról egy értekezést írni, hogy nincsen semmi olly körülmény, melly gátolta volna a' parczium rögtöni visszacsatlását, 's hogy nincsen semmi ok, miért ujra törvényhozási tárggyá tegyük e' kérdést. Igen óhajtanám ezen értekezést a' *Pesti Hirlap* számára és a' kerületi jegyzők számára. — Tedd, kérlek, azon szívességet, mielőbb tudósítani engemet arról, hogy körülményeid engedik-e ezen valóban fáradsággal és alkalmatlansággal járó munka megírását?

Az erdélyi diaeta istennek hála' elvégződék. Szépen kirabolva van a' nép. S ott mint hallom, örvendenek e' reformon. Csak ne bánják utóbb meg.

A' magyarországi diaetáról tudom, olvastad a' *Pesti Hirlap* tudósításait és a' regia propositiók csatolmányait. Nagy kár, hogy Pulszky az *Allgemeine Zeitung*ban szabadelvűeknek hirdeti e' csatolmányokat; mert én benne látok ugyan haladást, de absolutisticus iránynyal szövetkezve. Csengeryvel dolgoztunk az alimentatioi nyomorult törvényjavaslatokra glossákat, melyeket fölküldénk a' követekhez. Én mihielyt jobban leszek, meg fogom a' *Pesti Hirlap*ban támadni a' városok rendezéséről szóló csatolmányt is, mellynek két gyökérhibája van: egyik a' kettős választás; másik az administratioi, kormányzási és birói functiók összevegyítése, minél fogva az igazgatásnak mindig tág tere nyílik politicai tekintetéből üldözni valakit magányjogi viszonyaiban 's kiforgatni pénzéből doctrináiért.

Csodálatos, édes barátom! az, hogy a' feleink által is, bizony ok nélkül, dicsért regia propositiók, illy rosszak; mig ellenben Apponyi és általában a' kormány Kossuthéknak, Szentkirályiéknak, Szemerééknak néhány olly engedményt ígért, melyekből nagyon sok jó szándék látszik. Ugy hogy utoljára az ember azt sem tudja, miként tudatlanság miatt rosszak-e a' propositiók; vagy pedig az ígéretek nem őszinték? Mert ugyanazon szellem, melly illy ígéretek teszt, ha azokkal ámitani nem akart, magával nagy következetlenség nélkül, sem az alimentatio, sem a'

városi reform tárgyában nem dictálhatott olly nyomorult törvényjavaslatokat, minők a' csatolmányoké.

Tehát halld meg, mit ígérnek:

1-o. Évenkénti diaetát.

2-o Mindig Pesten tartandó diaetát.

3-o Sajtószabadságot a' 15 íven felüli munkákra.

Továbbá Korponaihoz, ki a' hadi osztályban tudóstársasági tag, fölszólítás ment felülről, hogy a' katonai szolgálathoz tartozó minden műszavakat magyarosítson meg. Ebből sokan azt hiszik, hogy a' magyar ezredek nyelvét magyarra akarják tenni, mivel összeegyezik ő Felségének Marits ezredeshez intézett tanácsa. A' király t. i. midőn az ezredes hozzá bement, kérdé: tud-e ön magyarul? Érték, felséges Uram! mondá ez, de még nem beszélek. — Az hiba, válaszolt a' király, már ezentúl ez nem mehet így. Én is ma háromszor beszéltem magyarul.

Nem sokat adok efféle nyilatkozatokra; azonban éppen tegnap mondá Korponay, hogy nagyon nekiestek a' katonatisztek a' magyar nyelvnek. Mindenütt grammaticakot lát.

Ha meggondolja az ember, hogy Austriának Németországrai befolyását a' porosz alkotmány; Olaszországrai befolyását a' pápa semmivé tette. Ha meggondoljuk, hogy Csehország ellen erőszakos lépésekhez volt kénytelen a' cabinet folyamodni, azonban ott annyira aggasztók a' helyzetek, hogy végtére ugyancsak a' cabinet kénytelen Salm grófra kenni azt, mi saját parancsából történt és kénytelen őt megtagadni. Ha tekintetbe vesszük, miként B. Kübeck örökké bukás szélén áll azért, mert pénzt kölcsön nem kap. Galliczia elnyomva van, de nincs lecsendesítve. Az olasz örökös tartományokban a' stranierok¹ elleni gyűlölség — a' magyarokat is ideértve — mint tapasztalásból tudom, hihetetlen fokra emelkedett. Ha olvassuk, hogy az olasz vámszövetség, melyet a' pápa indítványozott, azzal van motiválva: hogy legyen e' szövetség első lépés *Olaszország egységére*. Szóval, édes Miklósom! ha mindezeket tekintetbe vesszük, lehetetlen néha nem hinnünk, hogy az igazgatás kezdi sejteni: miként a' megmaradásra egyetlen út a' magyar nemzetiség kifejtése, 's hogy mi vagyunk egyedül azok, kiknek érdekeink a' monarchia megmaradásával összekötve van.

Nem épen lehetetlen tehát, hogy a' magyarországi ezredek nyelve magyar leend.

Áttérek az anyagi haladás teréni terveire a' kormánynak.

Ezek következők:

1-o hét millió kredit a' Tisza szabályozásra.

2-o Négy vasutvonal Pestről kiindulva u. m.:

a) A' Bécs-Debreczen-Kassai, mely egyfelől Hamburggal kötne össze; másfelől majd utóbb Varsó-Petersburggal.

b) A' Pest-Áradi, mely később Erdélyen keresztül vonulván, keletet hozná össze nyugattal.

c) A' Pest-Fiumei.

¹ Idegenek.

d) A' Pest-Soprony-Bruck-Triesti. Ennek, mint utazásomban utána jártam, nemcsak a' Mürzuschlagi hegyen, de a' Triesttel határos bérczek körül is, majdnem legyőzhetetlen akadályai vannak. Noha létesítésében hisznek a' német professorok, ámbár magok is megvallják, hogy 3 mértföldes alagutakat kell furni, — mi herculesi földadat.

Ezen vasutvonalak mellé Clarc terve szerint, néhány mellékvonal, és 500 mértföldnyi töltött út ajánlatik. Az egész közlekedési tervek 166 millióba fognak kerülni pengőben; mire részint kamatbiztosítások, részint kölcsönök kellenek.

Édes Miklósom! Így állanak dolgaink, reményeink és félelmeink. Én látom, hogy catastroph szélén vagyunk, s' bár látnám olly tisztán, mint Pulszky és Szentkirályi, hogy részünkre fordul a, crisis!! Elveszünk-e vagy lábra állunk-e? . . . az isten tudja. A' haladásban nem kételkedem; az alkotmány ügye iránt aggódok. — De eleget írtam már közdolgozokról. Szólok magamról; úgy is, mint tapasztalád, olly hanyag levélíró vagyok, hogy jó isten tudja: mennyi mulasztást kell most jóvá tennem.

Boldognak mondhatnám magamat, ha a' közmegebecsülés, melylyel érdemem fölött halmoztatom, elég ok lehetne arra, hogy az ember magát valahol jól találja. Nyugtalan kedélyem azonban már most Pestet találja unalmasnak, mint régen Erdélyt. Szeretnék otthon lenni és egy dolce far niente-t élvezni hosszú . . . hosszú ideig. Meguntam a' munkát; meguntam a' politikát; meguntam a' szépirodalmat; mindent meguntam. Pedig ez háládatlanság foglalatosságaim iránt, mellyek annyi szives vonzalmat gerjesztettek irántam az emberekben, 's a' magyar irodalom viszonyaihoz mérve, elég dúson is kamatoznak.

A kamatozás alatt azonban ne értsd, édes Miklósom, mintha én valami 16-od rét kiadásban Croesus lennék. Épen nem. Mít ma szerzek, holnap el kell költenem, 's épen ezen szünteleni költés és szerzés gondja, — 'e pihenés nélküli munkásság az élvezetekért, — ez talán az ok, minél fogva sem a' gyönyört nem szeretem, sem a' munkát. Politikai és szépirodalmi fáradságomért beszerezhetek évenként 3000 pengőt. Azonban mind e' pengők, mind az otthonról kapott csekély jövedelem, hónapról-hónapra okvetetlen elfogy. — 'S így körülbelől a' Danaidák élete az enyém.

Már most mi planumaimat illeti: felváltva akarom a' telet Pesten és Pozsonyban tölteni. Márczius közepén megyek Németországba és Dániába, hol egy pár jó ösmerős vár rám, kikkel utamban ösmerkedtem meg.

Junius közepén pedig kétségkívül, mulhatatlanul, mellőzhetetlenül Erdélybe sietek, hol szüretig fogok ülni; 's az Erdélybeni időzés nagy része Zsibón fog történni. Hidd el, ez megmásíthatatlan szándékom; mert senki sem érti nálamnál inkább, hogy bizony nem helyes háromszor szegni meg az embernek ígérését, és igen érzem azon nagy hibát, hogy most csak levélben kívánhatok sok és szerencsés névnapokat néked és kis fiadnak; nem pedig szóval 's nálad. Hogy van a' kicsin Miklós, 's meg az én keresztfiam? 'S a' báróné ő nagysága ugy-e bár egészen fris-

sen van és már néhány derék vadászatban vett részt az őszön? Hát az az Ujfalvy mit csinál, ki izengeti, hogy levelet fog küldeni nekem? A' doctort idvezlem, — Molnár és Pisti meglátogattak, mindkettőt igen jó színben találtam. A' báróné kezét csókolom. Kérlek, tartsd meg barátságodban

hű barátodat
Kemény Zsigmondot.

VII.

Pest, 19. Mart. 848.

Édes Miklósom!

Illy időben kénytelen vagyok rövid lenni. Minden perczem éjjel és nappal el van foglalva. Isten tudja, hogy győzhetem, 's meddig?

Leveledet vettem.

Feleltek hosszan rá az események.

Tekintsd át minden cikkemet, 's nem hiszem, hogy benne kapj egyetlen egy eszmét vagy kívánatot, mely el nem fogadtatott volna.

»A' Febr. 14 és 18-ik« című cikk tárgya t: i: a' qualificatiók megkülönböztetése, melyet legelőször én indítványoztam egy bizottmányban, 's mellynek Eötvös, Szentkirályi és Széchenyi gróf szegültek leginkább ellene: *most már elfogadva van.*

Egyébaránt e' cikket én Szentkirályi 's nem Kossuth ellen irtam; mert Kossuthnak beleegyezését, már előre tudtam. Szentkirályi volt cikkemben megnevezve. A' censor huzta ki.

Minden ember tudja itt Pesten, hogy a' *Pesti Hirlap* tanainak én adtam practicus irányt. Minden ember Magyarországon idvezli működésemet, vagy annyit legalább elősmér, hogy bizony nem eszköz valék; de igen is önálló ember.

Hogy különösen kedvezett a' sors és az események hatalma nekem, azért nincs mért nem örvendenem.

Én mélyen érzem, — hogy sokkal tartozom a' gondviselésnek, 's a' gondviselés után legtöbbször Kossuthnak, ki a' *Pesti Hirlap* tanainak apostola lón.

Mint tudhatod: az utasítási jog Kossuth indítványára el van törölve. Tehát ezen differentiás kérdés köztem és közted megszűnt.

Ne neheztelj őszinte levelémért. Senki inkább téged nem tisztel, mint hű barátod Kemény, ki hálá Istennek nem Fiesco, — 's általában, sohasem is panaszkodott arról, hogy félreértetett volna itt Pesten, hol a' készülő események titkos műhelyébe inkább lehet betekinteni. Mert hiába! a' legfigyelmesebb olvasó sem tudhatja bizonyos távolságra minden részleteit viszonyainknak.

Aztán ládd, édes Miklósom, én sokszor irhattam volna neked fölvilágosításokat, ha loyaltásnak tartottam volna bizonyos tárgyakról szólni, ha lehetett volna azokról nyilatkozni, mikről adott szavam szerint nem nyilatkozhattam.

A' báróné ő nagyságának kezét csókolom. Te pedig, ezerszer kérek, ne botránkozz meg könnyen barátodban, ki téged soha félreértetni nem fog.

Isten veled, édes Miklósom! — Ha a' reformok első stadiumán tul, szebb és nyugodtabb napjaim lesznek, első kötelességem leend Zsibón fölkeresni tégedet. Addig is tartsd meg becses barátságodban

Keményt.

VIII.

Drág.¹

Édes Miklós!

Sietve vetek papírra néhány sort; mert a' lovakat fogják, 's indulnom kell.

Kolosvári utam főcélja el nem érthetik, miután Bethlen János tegnap onnan eltávozott, 's vagy hozzád Sibóra vagy Nagy Falura ment.

Ha ő vendéged lenne már: kérlek értekezz vele a' tudva lévő dologról, minél többet 's minél részletesebben. Az ő nézeteit minden más körülményekkel együtt, méltóztassál nekem néhány sorban Pestre megírni.

A' bárónét tiszteli 's kér, hogy továbbra is tarts meg becses barátságodba.

K. Zs.²

IX.

B. Kemény Zs. b. Jósika Miklósnak.

Szamosujvár, máj. 5-kén 1845.

Édes Miklósom!

Olly óhajtvá várt leveleid régóta főnakadnak. Foglalatosságaid, egészséged, Pestrőli eltávozásod, vagy tán a' bonyolódott kezelés, mely mellett a' levelek kóborlásaimat kísérik, okozzák, hogy kilencz hét alatt egy barátságos sorodat sem vehettem?

Én ma indulok Zsibóra. Rég tett ígéretemet csak most válthatom be; noha mindent elkövettem, hogy siethessek Wesselényihez. Ott négy hetet fogok tölteni. Most — mint tudod — Deákék is ott mulatnak, 's az elsőbb napokat ezen vendégek jelenléte fogja előttem különösen érdekessé tenni: míg aztán távozásuk után ketten — Miklóssal — néhány urbéri cikket szándékozunk írni és közzétenni. — Édes Miklósom! ha becses soraiddal szerencsétlensz: kérlek, címezsd leveleidet ezen egész hónapban Zsibóra (Brédre.)

Nagybányán létemben *Thurmanné* az iránt szólított föl, hogy tudósítnálak: miként ő Muncselt kész megvenni s junius első napjára az egész pénzt, melyben megegyeznétek, kifizetné. Én azt hallván, hogy te ügyeid igazgatására teljes hatalommal ruháztad föl Wesselényit, a' napokban irtam neki e' tárgyban egy levelet. A' mint veszem észre, az egész összeg, a' javítmányokat is ide értve, 12 ezer körül volna. —

Hát regényemmel mi történik? És azon tervről, miről irtam, mit gondolsz?

Épen ma olvastam, hogy Kuthyval színművet akartok írni. — Ha

¹ Falu Szolnok-Doboka megyében.

² b. Wess. jegyzete a levelen: 494. jött Aug. 3-án.

Erdélybe jössz: próbálunk együtt is egy regénykét. Én igen érdekesnek tartom a' társaságban dolgozást.

Tartsd meg ezentul is becses barátságodban tisztelődet, barátodat
Kemény Zsigmondot.

(A b. Wesselényi család levéltárából.)

FERENCZI ZOLTÁN.

DÖBRENTAI GÁBOR VÉGRENDELETE VAGY TESTAMENTUMA JULIUS HÓ 9-ÉN 1847.

Isten nevében. Az élet zivatarral cserélő zengelem. Hirtelen hunyhat, végrendelettel találjon halálom. Irom hát azt most midőn elmém ép, szívem tehetetlen s bátran nézem a világot. Így tekinti körül bennem az animula blandula mikről hagyakozhat, hogy a gyermektelen nőtelenre kobzó ne üssön.

S jogom van szabad rendelkezésemhez, magam szerzem a mitském van; A Vas Vmegyei Ősi birtok zálogban, Dávid és Samu Testvéremnek még én ajándékoztam miként meg esmérvényeikből látható.

Szerzeményemet Heves Vmegyében Atányon a Szent Iványi pusztarészel miként bírom 8572 pengő forintban és 30 krban megmutatja az 1819-ben május 16-án költ kötelezvény, melly egyik Bádóg ládámban Atányt illető levelek közt van.

Kétezer négyszáz frtnyi Tőke pénzemnek kamatra holléten álló Asztalom Fiókjában lévő kötelezvényekből kitetsző.

Egyébb szoba butorom, minden holmim s költő pénzem annyira enyim, hogy most fizetetlen árjegyzékem sints. Többnyire mindenfélemlről van pedig össze írásom melly utasított ad.

Nevezem, teszem ezek felett, és a mán túl is még szerezhetendőkre nézve általános kétségtelen örökösömnek Nemes Döbrentei Antal Unoka Öcsémet ki Posony Vmegyében Galanthán lakó s oda való Birtokos fivéremnek Nemes Döbrentei Sámuelnek legidősebb fia most 20-ik évét tölti s a Posonyi Evangyelikus Lyceumban tanul, s törvénytudói Pályára kíván készülni.

Nevezem ezen Antalt azért, mert még a tavasszal leküldött Tanodai bizonyítványában Tanárai majd minden tanulmányából kitünőnek jellemzék, most nálom jártában pedig becsület érzésű szelid engedelmes ifjúnak találám. De szívére is kötöm mindenkori annyira Nemes magaviseletét, észbéli jó kifejtekezésre törekedését, tisztében a mit viselend jelessen eljárását, hogy e különös figyelmemre kiki méltónak mondhassa kebelének hálájában hordozza tehát emlékezetemet, mert áldatom tsak így késérendi. Így biztomban lelkiisméretessen fogja tellyesíteni e következendőket:

1-szor. Tellyes koruságáig megelégedjék azzal, a mi az Atányi Arendából számára kiszabatik évenként, valamint a maradható tőke kamatával, a fellyül maradó tőkésítették.

2-szor. Általjában mindig csak a jószág jövedelmét vagy Tőke kamattyát kölcsé el, s idő jártával a reá maradót inkább nevelje. Mert